

До спеціалізованої вченої ради
Д 26.007.03 у Національній академії
внутрішніх справ

03035, Київ, пл. Солом'янська, 1

В І Д Г У К

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора О. О. Житного
на дисертацію

Триньової Яни Олегівни

на тему: «Теоретичні засади та практика реалізації принципів біоетики в
кримінальному праві України», поданої на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та
кримінологія; кримінально-виконавче право

Ступінь актуальності обраної теми дослідження. Останнім часом в юридичній науці всі більше уваги приділяється дослідженню феномену верховенства права та дотримання природно-правової концепції законотворення і правозастосування. Не дивлячись на значний інтерес до одного з головних принципів природного права – його верховенства, – і навіть його закріплення у ст. 8 Конституції України, перевірка законотворчих та правозастосовних рішень на їх відповідність природному праву викликає значні труднощі через відсутність консолідованого розуміння сутності та змісту самого природного права. Між тим, розуміння сутності феномену природного права є велінням не тільки здорового глузду, але й європейських стандартів, дотримання яких є обов'язковою умовою приєднання України до європейської спільноти.

Дисертантка висуває гіпотезу про сутнісну тотожність природного права з глобальною біоетикою, як знаннями та відповідними соціальними практиками, спрямованими на збереження життя на планеті. При цьому інформація щодо біоетики є більш усталеною та формалізованою, що важливо для юриспруденції, і чого не скажеш про природне право, яке поки-що залишається ідеальною, переважно філософсько-правовою категорією.

ВДСД НАВС	
Вх. №	2346
15	04 2021 р.
кількість аркушів:	
осн. док.	додаток

Враховуючи викладене, дослідження Я.О. Триньової, в якому обґрунтовується доцільність визначення природності законодавчих рішень у галузі кримінального права шляхом з'ясування їх відповідності принципам біоетики, вбачається достатньо актуальним та практично корисним. Заслужовує на увагу висновок дисертантки про виникнення кризових явищ у сфері кримінального права, зумовлене ігноруванням принципу верховенства права не лише в процесі правозастосування, але й законотворення, наслідком чого є поява все більшої кількості не правових законів, а, відповідно, несправедливих судових рішень і поширення правового нігілізму.

Враховуючи інтенсивний розвиток науково-технічного прогресу в сучасному світі, юридична наука отримує від суспільства запити на все нові й нові предмети правового забезпечення. Розробка останнього є відповідальною роботою, що не може виконуватись в експрес-режимі, а потребує довготривалих обговорень у професійних колах, через різні форми виразу науковцями своїх ідей, у тому числі й через дисертаційні дослідження. Колись Г.Гейне зазначав, що кожна нова епоха потребує нових очей. Дисертацію Я.О. Триньової можна вважати «новими очима» нової біо-нано-інформаційної епохи. Ідеї, закладені у пропонованому нею дослідженні – це новий погляд на правове забезпечення безпеки існування суспільства засобами кримінального права.

В умовах сьогодення не можна ігнорувати факти відкриття небезпечного знання як побічного наслідку науково-технічного прогресу. Результатами використання такого знання є виробництво зброї масового знищення, кліматичні катастрофи, смертоносні пандемії, економічні, продовольчі та інші кризи тощо. З метою запобігання шкідливим наслідкам оперування небезпечним знанням, таке оперування потребує свого специфічного правового супроводу, включаючи застосування засобів кримінально-правового характеру.

Незважаючи на перманентні заклики про необхідність проведення міжгалузевих наукових досліджень, подібних досліджень, особливо

докторського рівня, проводиться вкрай мало. Тому дисертаційне дослідження Я.О. Тринової, яке презентує погляд на розвиток кримінального права крізь призму сучасної філософії права, теорії права, медико-біологічних наук, біоетики є актуальним, інноваційним й таким, що дозволяє інтегрувати в кримінально-правову теорію сучасні надбання інших галузей знань, і тим самим надати галузі можливість здійснювати не декларативне, а реальне правове забезпечення протидії кримінальним правопорушенням в умовах нової епохи розвитку людства.

Про актуальність дисертаційного дослідження Я.О. Тринової свідчить **зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами**. Так, дисертацію виконано відповідно до Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України № 287/2015) та зобов'язань, узятих Україною на виконання Рекомендації 1046 щодо використання ембріонів та плодів людини для цілей діагностики, терапії, наукових досліджень, промислового використання та торгівлі (прийнята Парламентською асамблеєю Ради Європи від 24 вересня 1986 р.); Дохійської декларації про включення питань запобігання злочинності та кримінального судочинства до ширшого порядку денного ООН з метою вирішення соціальних та економічних проблем і сприяння забезпеченню верховенства права на національному й міжнародному рівнях, а також участі громадськості (Тринадцятий Конгрес ООН із запобігання злочинності та кримінального судочинства, Катар, Доха, 2015 р.); Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» (Указ Президента України № 5/2015); Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України № 501/2015); Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 рр. (постанова загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р.); Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук на 2019–2023 рр. (постанова президії Національної академії наук України від 30 січня 2019 р. № 30); Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх

справ на 2018–2020 рр. (рішення Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 26 грудня 2017 р., протокол № 28/1).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Національної академії внутрішніх справ 26 листопада 2019 р. (протокол № 23).

Наведене свідчить про актуальність та фундаментально-прикладний характер проведеного дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в роботі, відповідають вимогам щодо такого роду робіт. Їх вірогідність забезпечена:

- професійним вирішенням автором низки наукових завдань, що сприяло реалізації поставленої мети дослідження, адекватністю структурно-логічної схеми дослідження визначеній меті, адже кожен наступний розділ чи підрозділ органічно пов'язаний із попереднім та доповнює його, а на початку розділів надано короткий вступ-зв'язку цього розділу із попереднім, що покращує сприйняття матеріалу;
- застосуванням комплексу методів наукового пізнання;
- використанням широкої джерельної бази за темою дисертації, в тому числі і англомовної (всього 573 найменування); причому були використані джерела зазвичай не притаманні кримінально-правовим дослідженням, що підтверджує проведений автором аналіз міждисциплінарних проблем у роботі;
- вивчено та використано в роботі матеріали з біоетичного напрямку практики ЄСПЛ (96 справ);
- достатньою географією при апробації отриманих результатів;
- достатньо репрезентативному за кількістю (660 осіб – письмово та додатково on-line опитування 539 респондентів), групами (прокурори, судді, адвокати, студенти-юристи, медичні працівники різних спеціальностей) та часом (протягом всього часу роботи над дослідженням – 10 років) анкетуванню за проблемними питаннями в межах предмета дослідження (методика опрацювання анкет надана в Аналітичних довідках, які містяться в Додатках до дисертації;

також в Аналітичних довідках представлено механізм обчислення відсоткового співвідношення відповідності положень КК України принципам біоетики). При цьому теоретична частина дослідження достатнім чином пов'язана з емпіричними даними.

Об'єктом дослідження в роботі заявлена біоетика як явище об'єктивної дійсності про застосування сучасних гуманітарно-природничих знань в кримінальному праві України.. Предмет дослідження сформульовано як теоретичні засади та практика реалізації принципів біоетики в кримінальному праві України. Об'єкт та предмет співвідносяться з метою і задачами роботи. Так, дисертантка визначає мету дослідження як теоретичне узагальнення та розв'язання комплексної науково-прикладної проблеми – реалізації принципів біоетики у кримінальному праві України, що полягає у формуванні цілісної концепції з розробленням пропозицій і рекомендацій, спрямованих на удосконалення законодавства та відповідної правозастосовної практики. У роботі поставлені й послідовно вирішується тринадцять дослідницьких задач, потрібних для досягнення вказаної мети. Загальний аналіз наукової праці, висновків за підрозділами та загальних висновків дозволяє стверджувати, що заявлені завдання здобувачкою було виконано, а поставлену мету, наскільки це можливо зробити в одній окремо взятій роботі, – досягнуто.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій полягає в тому, що в дисертації вперше поставлено й вирішено наукову-прикладну проблему розроблення цілісного доктринального підходу до формування концепції теоретичних засад та практики реалізації принципів біоетики у кримінальному праві України, що надало можливість удосконалити відповідні положення сучасної кримінально-правової доктрини, правотворення та правозастосування у сфері кримінального права. Зокрема:

– доведено, що результати практики реалізації принципів біоетики повинні бути використані кримінально-правовою наукою для вдосконалення наявних та створення нових кримінально-правових норм, призначенням яких

є забезпечення охорони людини від суспільно небезпечних посягань у сфері використання «небезпечного знання»;

– виявлено співвідношення біоетики як феномену спорідненого з природним правом та кримінального права на засадах координації (сприйнятті біоетикою кримінального права, як необхідної складової власного змісту та реалізація в такому праві власних принципів як раціональної парадигми відображення дійсності з метою збереження планетарної екосистеми) та субординації (залежність принципів та інших положень кримінального права від принципів біоетики на доктринальному, правотворчому та правозастосовному рівнях), а також наявність спільних для них біоетико-правових проблем, пов'язаних із використанням «небезпечного знання», зокрема проблеми пов'язані із недоторканністю геному людини (створення химер, клонування тощо); забезпечення права ембріона (плоду) людини на життя; забезпечення безпечного використання нанотехнологій тощо;

– з'ясовано межі можливого впливу принципів біоетики на розвиток теорії кримінального права шляхом домінування природного права в контексті дуалістичної концепції праворозуміння; включення до кримінально-правового понятійного апарату понять «біоетика», «принципи біоетики», «біоетизація кримінально-правового простору», «біоетичні кримінально-правові проблеми», «біоетичні засади правового забезпечення протидії кримінальним правопорушенням»;

– здійснено розподіл підстав біоетизації вітчизняного кримінального права на внутрішні (невідповідність українського нормотворення у галузі кримінального права та правозастосування кращим європейським традиціям); зовнішні (процеси інтеграції та уніфікації кримінального законодавства в межах Європейського Союзу);

– концептуально доведено значення принципів біоетики в системі сучасного кримінального права та законодавства, які формують нове, біоетичне праворозуміння, як синтез природного та позитивістського

розуміння права, що є підґрунтям для створення правових за своєю сутністю законів у галузі кримінального права;

– обґрунтовано, що сучасне правотворення у сфері кримінального права, здійснюване на принципах біоетики, сприятиме усуненню колізій і прогалин, а сам процес біоетизації норм кримінального права й усієї національної системи права сприятиме ефективному забезпеченню прав та свобод людини і громадянина;

– здійснено моніторинг Загальної частини КК України на відповідність принципам біоетики, на основі чого встановлено, що вона, в основному, відповідає таким принципам, а незначний обсяг невідповідності становить конфіскація майна, здобутого легальним шляхом (загальна конфіскація) та Особливої частини КК України, яка також відповідає таким принципам, однак незначний обсяг невідповідності полягає в наявності прогалин у кримінальному законодавстві, пов'язаних з відсутністю у ньому засобів кримінально-правового реагування на прояви кримінально протиправної поведінки, переважно у сфері оперування «небезпечним знанням» (розділ II, IX, X, XX Особливої частини КК України);

– з огляду на виявлені прогалини у кримінальному законодавстві (у розділ II Особливої частини КК України відсутнє визначення початку забезпечення кримінально-правової охорони життя людини; у розділах IX, X Особливої частини КК України не передбачена відповідальність за правопорушення у сфері використання нанотехнологій; у розділі XX Особливої частини КК України не передбачена відповідальність за незаконне проведення експериментів над геномом людини (клонування, створення химер тощо));

– запропоновані шляхи усунення виявлених прогалин на основі розробленого біоетичного алгоритму правотворення: визначити початок кримінально-правового забезпечення життя людини з 15 дня після запліднення; встановити кримінальну відповідальність за порушення правил нанотехнологічної безпеки та застосування ксенотрансплантатів у

трансплантології й за правопорушення у сфері клонування, зокрема, створення гібридів живих істот (хімер), а також за залишення клону людини у стані його розвитку понад 14 днів після запліднення (окрім кріоконсервації), визнавши такі діяння кримінальними правопорушеннями проти безпеки людства;

удосконалено:

– концептуальні підходи поняття глобальної біоетики шляхом застосування синтезу двох типів праворозуміння, природно-правового та юридико-позитивістського, з метою використання такого визначення в доктрині кримінального права та процесі відповідного правотворення;

- наукове розуміння глобальної біоетики як міжгалузевого знання щодо правил співіснування людини з іншими елементами екосистеми та організація життєдіяльності суспільства за вказаними правилами з метою збереження життя на Землі та одного з джерел кримінального права;

– положення теорії кримінального права шляхом їх розгляду через призму дуалістичної концепції праворозуміння (синтез природно-правового та позитивістського підходів до визначення сутності права) та концепції примату екоцентризму (пріоритет екосистеми над іншими цінностями);

дістало подальший розвиток:

– методика дослідження кримінально-правових явищ, шляхом застосування не властивих кримінальному праву методів пізнання (ідеалістична та трагічна діалектики, гештальт-підхід до вивчення певних явищ, екзистенціоналізм), що дозволило всебічно розробити теоретичні засади та практику реалізації принципів біоетики у кримінальному праві України з позиції домінування природного права;

– напрями практики реалізації біоетики в системі норм кримінального права шляхом застосування синтезу природно-правового та юридико-позитивістського типів праворозуміння;

– алгоритм правотворення у сфері кримінального права, який засновується на принципах біоетики і складається з гносеологічного, інституціонального та матеріального рівнів;

– наукове бачення удосконалення кримінального права в механізмі протидії кримінальним правопорушенням, шляхом біоетизації кримінально-правових норм (забезпечення їх відповідності принципам біоетики);

– уточнення понять «клонування», «ембріон людини» «репродуктивне клонування» шляхом внесення змін та доповнень до Закону України «Про заборону репродуктивного клонування людини» (2004), що сприятиме встановленню та реалізації кримінальної відповідальності за порушення вимог цього закону;

– знання про об'єктивні ознаки ст. 172, 173, 236, 439 КК України, що мають поширюватись на сферу нанотехнологій, забезпечуючи в такий спосіб нанобезпеку, враховуючи тотальну небезпеку для людей і безсилля правової системи у врегулюванні відносин між людьми в сфері нанотехнологій та забезпеченні безпеки всього населення.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях.

Заслужує уваги доволі широкий перелік наукових публікацій дисертантки. Він свідчить про ґрунтовність проведеного наукового дослідження та достатнє відображення його результатів у відповідних публікаціях. Основні результати дисертаційного дослідження, згадані в авторефераті дисертації, знайшли відображення у 3 одноосібних монографіях, 28 статтях, опублікованих у наукових виданнях України, визнаних фаховими з юридичних наук та 11 статтях, опублікованих у наукових періодичних виданнях інших держав з напряду, з якого підготовлено дисертацію, 26 опублікованих тезах наукових доповідей, 5 працях, що додатково відображають наукові результати дисертації. Слід зазначити, що науковий доробок Я.О. Триньової нараховує більше сотні

одиниць (всі наукові праці дисертантки, а не тільки ті, які позначені в авторефераті дисертації, становлять загалом 140 наукових публікацій).

Практичне значення роботи.

Висновки повністю відповідають сформульованим завданням та змісту самої роботи та впливають з її основних положень. Дисертація стисло формулює основні результати дослідження, які викладені у тому числі і у структурній частині автореферату. На думку офіційного опонента, найбільш цінними є ті висновки, які стосуються запропонованих шляхів розв'язання біоетичних кримінально-правових проблем через створення теоретичних моделей відповідних кримінально-правових норм та деяких інших законодавчих актів, спрямованих на забезпечення їх відповідності біоетичним засадам нормотворення. Дисертанткою запропоновано доповнити Кримінальний кодекс України шістьма новими складами злочинів. Крім цього, авторкою роботи надано рекомендації щодо внесення змін до Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я».

Фундаментальна значущість роботи полягає в обґрунтуванні необхідності переходу до синтезованої (інтегративної) концепції праворозуміння, втілення дуальності права. Визначення в якості джерел сучасного кримінального права принципів біоетики, які одночасно виступають оновленими загально-правовими принципами. Висуненні гіпотези, що зазначені принципи створюють нову, необхідну за сучасних потреб систему координат, завдають новий біоетичний вектор відповідно до якого має розвиватись кримінальне право та законодавство.

Загалом **практичне значення** роботи підтверджується 13 актами впроваджень, зібраними автором дисертації протягом 10 років дослідження.

Окремо позитивно слід відзначити зусилля дисертантки, спрямовані на популяризацію ідеї оприроднення кримінального права через його біоетизацію шляхом проведення циклу зарубіжних лекцій за темою однієї з виданих нею монографій: «Біоетичні проблеми кримінального права України».

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам.

Дисертація складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, п'яти розділів, що містять 16 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (574 найменування на 58 сторінках) та чотирьох додатків на 68 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 540 сторінок, із них основний текст дисертації – 392 сторінки.

Дисертація та її автореферат оформлені відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України, що висуваються до подібного роду наукових робіт.

Рецензовану роботу можна поділити на фундаментальну частину (розділи 1–3) та прикладну (розділи 4, 5). Подібна архітектоніка роботи є прикладом класичних традицій оформлення дисертаційних досліджень, особливо докторського рівня. В першій частині надається вичерпна інформація щодо феномену біоетики, з'ясовується механізм формулювання її принципів та розкривається співвідношення біоетики з природним правом. Далі характеризується взаємозв'язок біоетики та кримінального права через співвідношення їх принципів. Однією з підстав біоетизації кримінального права авторка вважає глобалізаційні процеси у праві, в тому числі і в кримінальному. Глобалізація, як правова інтеграція та уніфікація, передбачає і дотримання принципу верховенства права в контексті природного права, розуміння сутності якого має стати ключовою практичною навичкою сучасного правника. Крім того, фундаментальна частина роботи Я.О. Триньової дозволяє скласти уявлення щодо поняття «природне право», пріоритет якого перед позитивним правом має дотримуватись як у правотворчій так і в правозастосовній діяльності.

Прикладну частину роботи присвячено аналізу законодавства у сфері кримінального права на предмет дотримання його положень принципам біоетики, а фактично – природному праву. Можна констатувати, що подібне дослідження ще не проводилось, а тому отримані результати є інноваційними

та інформативними. Вони дозволяють зорієнтуватись у сфері відповідності чинного кримінального права природно-правовій концепції, що може бути корисним в умовах підготовки нового КК України.

Запропоновані авторкою доповнення до кримінального законодавства є цілком логічними, враховуючи біоетичну спрямованість роботи, а також доволі актуальними, беручи до уваги стрімку зміну соціально-правового зрізу суспільства. Навіть більше – деякі запропоновані автором зміни, зокрема у сфері генної інженерії, мали бути запроваджені до кримінального законодавства ще 10 років тому, одночасно із набуттям чинності закону України «Про заборону репродуктивного клонування людини».

Автореферат дисертації Я.О. Триньової повно відтворює основні положення та висновки дисертації. Їх зміст і положення, що є предметом захисту, ідентичні. Дисертація та її автореферат виконані з дотриманням вимог сучасного українського ділового мовлення. У докторській дисертації не відтворюються положення кандидатської дисертації Я.О. Триньової.

Позитивно оцінюючи науково-теоретичну та практичну значущість праці Я.О. Триньової, відзначаючи її наукову новизну, мушу зазначити, що **рецензована дисертація не позбавлена окремих недоліків, розгляд деяких проблемних питань виглядає недостатньо завершеним, низка її положень має спірний характер або потребує додаткових пояснень і відповідей в ході захисту:**

1. Не був обґрунтованим належним чином висновок дисертантки щодо приналежності деяких із діянь, потреба криміналізації яких обстоюється в дослідженні, – зокрема, таких як репродуктивне клонування людини, створення гібридних видів живих істот, проведення будь-яких дослідів над клонованими людьми чи/та химерами тощо, – до кримінальних правопорушень проти безпеки людства. Проблема полягає у співвідносності характеру їхньої суспільної небезпеки із родовим об'єктом посягань, наразі описаним у Розділі XX Особливої частини КК України. Я. О. Триньова лише констатує відповідність об'єктів у складах змодельованих нею «біоетичних»

кримінальних правопорушень цьому об'єктові. Водночас, залишається незрозумілим, яке розуміння змісту цього об'єкта використовує авторка. Якщо спиратися на формулювання родового об'єкта, надані у цільових дослідженнях посягань, передбачених у Розділі XX Особливої частини КК України (С.М. Мохончук, О.Г. Кібальник) й у працях коментаторського, інтерпретаційного чи навчального характеру (це суспільні відносини, що складаються в результаті дотримання норм міжнародного права, і які забезпечують базові засади існування держав і народів, а також основні принципи забезпечення міжнародного миру й безпеки (мирне вирішення спорів, незастосування сили, недоторканність кордонів, територіальна цілісність, самовизначення народів і невтручання у внутрішні справи інших країн, повага прав людини і виконання міжнародних зобов'язань), які у кінцевому підсумку охороняють умови існування людства), то зазначена вище позиція Я.О. Триньової щодо родової приналежності «біоетичних» кримінальних правопорушень потребує додаткової аргументації.

2. Підтримую Я.О. Триньову в її прагненні ретельно описати й пояснити механізми впливу на застосування, вдосконалення й розвиток кримінального права такої ідеологічної категорії, якою є принципи цієї галузі. Водночас, на мою думку, є хибним намагання синтезувати каталог кримінально-правових принципів, спираючись одночасно на ідеологічні постулати двох різних кримінально-правових систем – національної (принципи внутрішнього кримінального права України, виражені в КК України) й міжнародної (принципи міжнародного кримінального права, виражені, зокрема, в Римському Статуті Міжнародного кримінального суду). Ці системи є цілком автономними, мають різних суб'єктів творення й застосування, різну нормативну основу, ґрунтовані на різних ідеологічних установах. В межах предметів міжнародного й внутрішнього кримінального права можна знайти сфери виключно міжнародного кримінально-правового регулювання і сфери виключно внутрішнього кримінально-правового регулювання. Міжнародне кримінальне право включає значні процесуальні

компоненти, на відміну від кримінального права внутрішнього. Тому принципи міжнародного кримінального права й внутрішнього кримінального права можна порівнювати, але не об'єднувати.

3. Розуміння дисертанткою впливу глобалізації на внутрішнє кримінальне право лише як перспектив рецепції (нормативної «трансплантації») позитивного зарубіжного (іноземного) досвіду й запобігання запозиченню досвіду негативного вважаю дещо обмеженим. Механізми глобалізації кримінального права є значно складнішими (а, зважаючи на новітній соціополітичний тренд глокалізації, як антагоністичний щодо глобалізації процесам – й досить неоднозначним, нестабільним й такими, що має досить невизначені перспективи). Як би не розвивалися процеси глобалізації в кримінальному праві (прогресували чи регресували), але, зважаючи на виразно артикульовані євроінтеграційні наміри Української Держави (що є елементом її інтеграції до глобалізованого світу), Я. О. Триньовій доцільно було окремо (можливо, навіть в самостійній частині дослідження) описати потенційний вплив права Європейського Союзу на розвиток біотичних ідей в українському кримінальному праві.

4. В розділі 3 роботи авторка описує значення принципів біоетики у механізмі кримінально-правового забезпечення протидії кримінальним правопорушенням. Водночас, його підрозділу 3.3, назва якого «Роль принципів біоетики у кримінально-правовому забезпеченні протидії кримінальним правопорушенням» бракує, на мою думку, чітких рекомендацій стосовно використання біотичних ідей, спрямованих тим суб'єктам, які, власне, забезпечують і реалізують кримінально-правове забезпечення протидії кримінальним правопорушенням, на всіх рівнях (наприклад, як саме цими принципами мають керуватися представники органів досудового слідства чи превентивних підрозділів Національної поліції?).

5. Як науковець, який самовіддано й послідовно розробляє складну проблему багато років, Я. О. Триньова, безумовно, має право на певну ідеалізацію (в доброму розумінні цього слова) об'єкта свого наукового

інтересу. Але, як уявляється, в певних частинах роботи така ідеалізація призводить до дещо поспішних висновків. Так, у підрозділі 3.2 роботи дисертантка моделює алгоритми перебудови кримінально-правової і, зокрема, фахової кримінально-правової правосвідомості на основі принципів біоетики. Засобом такої перебудови є впровадження певних навчальних курсів, зокрема, у юридичних закладах вищої освіти. Але за такого підходу навряд чи можна виховати саме «біоетично» підготовленого юриста. Слід визнати, що досягнення результату, до якого прагне авторка, потребує внесення значних і масштабних змін до програм підготовки правників, у тому числі перегляду фундаментальних курсів (теорії держави і права, кримінального права, конституційного права і т ін.).

6. В розділі 5 роботи, авторка, пропонуючи теоретичні моделі законів у сфері дослідів над геномом людини не достатньо розкриває підстави запропонованої криміналізації цих діянь. Отже доцільно розкрити їх під час виступу дисертантки на захисті.

7. Як зазначає дисертантка, біоетика як система принципів сьогодні отримує регулювання на міжнародно-правовому рівні. Як це укладається в принцип міжнародно-правової відповідності національного законодавства про кримінальну відповідальність?

8. Респондентами, на думку яких спитається авторка для перевірки власних гіпотез – зокрема, щодо доцільності введення нових регуляторів розпорядження власним життям, є медики та юристи – тобто вузьке коло фахівців, які добре обізнані з тематикою. Чи не є такий підхід до вибору респондентів порушенням принципу транспарентності, який здобувачка проголошує базовим серед засад біоетики? Так, на стор. 93 рукопису зазначено: «принцип транспарентності передбачає відкрите національне та міжнародне обговорення проектів відкриття «небезпечного знання», для надання можливості суспільству підготуватися морально, матеріально, створити відповідне правове забезпечення застосування нових знань», а на стор. 117 – що цей принцип передбачає «створення можливості підготуватись

суспільству до цього морально та матеріально, у тому числі створити відповідне правове забезпечення для безпечного застосування нових знань».

9. Потребує додаткового обговорення доцільність введення до КК пропонованої Я. О. Триньовою нової заборонної норми – порушення правил нанобезпеки. Як відомо, один з недоліків чинного КК України – надмірна кількість наявних у ньому спеціальних норм. Як уявляється, реалізація вказаної пропозиції додасть до Особливої частини КК нову спеціальну норму (спеціальну щодо норми загальної – ст. 271. «Порушення вимог законодавства про охорону праці»). Чи не може вирішуватись завдання захисту безпеки виробництва від порушень використання нанотехнологій за допомогою норми загальної, без створення спеціальної норми?

Втім, висловлені зауваження стосуються переважно дискусійних питань дослідження або окремих недостатньо чітко викладених позицій здобувачки. У певних випадках вони є свідченням творчого характеру роботи Я.О. Триньової, оригінальності й, подекуди – дослідницької сміливості авторки у розробці обраної для вивчення проблематики. Наявність окремих спірних положень не знижує достовірності основних наукових здобутків, висновків і рекомендацій, що містяться в рецензованій дисертації, не спростовує її загальної концепції та положень, що становлять наукову новизну дослідження й виносяться на захист. Більшість зауважень опонента утворюють науковий фундамент для подальшої дискусії на засіданні спеціалізованої вченої ради по захисту дисертації, в ході якої дисертантка має можливість спростувати їх, відстоявши власні позиції, чи навести додаткові аргументи щодо власних висновків.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК:

Дисертація «Теоретичні засади та практика реалізації принципів біоетики в кримінальному праві України» є самостійним, завершеним

науковим дослідженням, в якому отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують важливу для юридичної науки конкретну проблему законодавчого, правозастосовного й доктринального забезпечення розвитку кримінального права на засадах біоетики. Робота відповідає вимогам п.п. 9, 10, 12 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами), а її авторка – Яна Олегівна Триньова за результатами публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук із спеціальності 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент –

**завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін
юридичного факультету**

**Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна**

доктор юридичних наук, професор

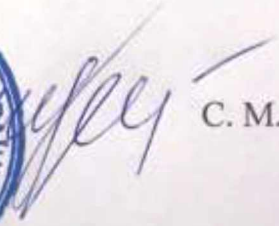
 О. О. Житний

«12» квітня 2021 року

«Підпис О. О. Житного засвідчую»

Начальник Служби управління персоналом
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

С. М. Куліш